

Fullscreen

127

18 / 76

इच्छा होती. म्हणून त्यांनी २७ जुलै या रोजी जिवाना बोलणी करण्यासाठी पाचारण केले. जिना व जवाहरलालजी यांच्या मध्ये बोलणी झाली. पण समेट होऊ शकला नाही. तरी जिवानां व्हाईसरॉय साहेबांच्या सल्ल्याने मुस्लिम लीगला सरकारांत भाग घेण्यास बरेफिट केले. दोन्ही पक्षांच्या युद्धामांती एक समिलित सरकार कायम केले. या सरकारांत काँग्रेस व मुस्लिम लीग दोन्ही पक्षांचे प्रत्येकी सहासहा मंत्री होते.

या सरकारांत सानिक होण्यास नेहमी दोन अटी लावल्या—(१) घटनासमिंत भाग घेतला पाहिजे व (२) साप्ताहिक ज्ञानदारी. मुस्लिम लीगने घटना समिंत भाग घेण्यास नकार दिला आणि दुसरी अट सोडण्याचा शक्य तेवढा यत्न केला. हें सरकार मोडून

हाणून पाडण्यासाठी व्हाईसरॉय साहेबांच्या इंगितावर मुस्लिम लीग आंतून यत्न करीत राहिले. मंत्रिमंडळांत काँग्रेसचे मंत्री व लीगचे मंत्री यांचे आपसांत कर्मान ऐक्य स्थापन झाले नाही.

जवाहरलालजी एका पेन पसंगाने सांपडते होते. त्यांनी रात्रिनावा देण्याचा विचार केला, पण दिला नाही. धार्मिक इंगे होऊन त्यात राबळपिडी, लाहोर, अमृतसर, मुल्तान इत्यादि नगरांतून असंख्य लोक प्राणास मुकले. १९४७ च्या मार्च महिन्यांत काँग्रेस कांमेटीची बैठक साली व तीत पंजाबातील परिस्थितिनिषयी विचार झाला आणि भर्तें उरतें की पंजाब मोतासी विभागणी करावी आणि मुस्लिम बहुसंख्य-कांचा व हिंदुबहुसंख्यकांचा असे निरनिराळे भाग काढ्यांत यावे.

[१३]

[गिरगा रक्षताचे वापलें होऊं नदीच्या ओण्यांत सोडलें. मिला होऊंन्यावर वगळ फेरीत होतें. होरके एका सवकावर लावून पुढे आणि गिरगा राख्य एका खोबरीवर किनाऱ्यावर ओला. फुलक व त्याचे माथी जेव्हां नदी खोबरीवर उगारके ठेवली एका कोठारात पडलेल्या कांबाच्या देवळांतून एक वनगाणूस त्यांच्याकडे येऊ लागला.—पुढे]

धूमक सर्वापुढें होता. त्याने प्रथम त्या हे अगदीं निराळे प्राणी दिसत आहेत. वनगाणसाळा व त्याच्या पाठीमागे कदाचित यांनी पूर्वी कधी मनुष्यांना पाहिलें झालावर वसलेल्या इतर प्राण्यांना पाहिलें. नसावें." धूमक म्हणाला.

वनगाणूस व ते प्राणी त्यांच्या कडेच धूमकने बोलणें विरूप ऐकत होता एक लाहून पहलत आहेत, हे त्याने आणि आपल्या खांद्याच्या मरुड ओळखलें.

पक्षाच्या पाठीवर भेमानें हात फिरवीत " विहवा! मनुष्याला पाहून कुर हिक होता. तो एकेक पाऊळ पुढें टाकीत पक्षुड्यां निऊन वृ पकून नातात आणि ओरडणाऱ्या वनगाणसाकडे पडत होता.

" बोदेबा "

घनुष्यावर जाण ठेवून सोमक वाट पहात होता.

पुलिंदाचें क्लृप्त या गोष्टीकडे नव्हतें. त्याची नजर त्या मित्राचा राक्षसावर व जमिनीवर वेगुळ स्थितीत पडून असलेल्या त्या स्त्रीवर खिळून होती.

होष्टी पारवणारे चारही भिन्न धरंभर कांपत होते. ते आपल्या सादाराचा हुकूम होताना उडी टाकण्याला तयार होते.

सोमक नेम घेऊन उभा होला. दाण मारुं नकोस असें छुणेनें सांगित घूमक म्हणाला—“हा वनमाणूस झाडावर बसलेल्या

सर्व प्राण्यांचा सरदार दिसतो आहे. आपण त्याला ठार केले तर सर्व आपल्यावर हल्ला केल्याशिवाय राहणार नाहीत. म्हणून आला भीति दाखवून पळवून लावता आले तर बरे होणार आहे.

इतक्यांत पुलिंद जोरासो ओरडत टोळ्यांच्या वाज्याला घांवला—“तो शिड्डा राक्षस ! माझी बायको ! अहो तो तिम्र वेळून रानांत पळतो आहे हो. येथे बसून काय करायचें ! धरा त्या गुळामाला, माझा बायकोला आधी सोडवा.”

भिड्याच्या सरदाराचें म्हणणे घूमकला पण बरोबर दिसलें, परंतु दुसऱ्या कारणानें. त्याने विचार केला की त्या मित्राचा राक्षसाला घरलें तर त्याच्याकडून महाकळी राक्षसाविषयी गुप्तक माहिती कळेल.

सोमकने व घूमकने कांतिसेनाला सोडवून जाणण्याची जबाबदारी स्वतःवर घेतली होती. या प्रयत्नांत सश येण्यास पुलिंदाच्या मदतीची त्यांना गरज होती. अर्थांत ती मदत मिळण्यासाठी त्याच्या बायकोला सोडवून जाणण्यास मदत करणें बाबश्यक होते. फारशेवरला मंत्रवंत्र किती येतात व तो फसा आहे हें विरूपच्या मदतीनें कळणें शक्य होतें.

चौदोवा

म्हणून घूमक ओरडला—“पुलिंद ! गांव ! आम्ही पण येतो, या शान्दी जमावाराशीं खिडू आपण वेळ बाळगिथ्यांत वाढाणपण नाही. होडक्यांत बसून जाऊंया चला तिकडे. एवढ्यांत तो राक्षस कोठे जात नाही.

तें ऐकून सर्व होळ्यांकडे धावले. घूमक व सोमक वनमाणसाचा पाठ न दाखविता त्यांच्यावर माणाना नेम घेऊन हळू हळू मागे येत होते. परंतु सर्वांना होळ्यांकडे धावत जात असलेले पाहून वनमाणूस मोठ-मोठ्यानें ओरडूं लागला आणि झाडावर बसलेले सर्व प्राणी उड्या मारून घूमकच्या कपाशावर धावले.

प्रसंग मोठा आणीबाणीचा होता. मागे वळून पळून जाऊन होळ्यांत जाऊन बसावे तर होळ्यांपर्यंत पोचण्यापूर्वीच वनमाणूस व आवले वगैरे प्राण्यांनीं त्यांच्यावर हल्ला चकविला असता आणि हिमल फारून येथेनें त्यांना तोंड धायेनें तर तिथेचोनें किती जणांना तोंड देणार !

घूमक असा विचार करीत बळून सोमकाल कांहीं सांगण्याच्या विचारांत होता परंतु सोमक पाय सरकून नेमका त्याच जेळी खचल्यासारखा दिसला. सरी स्वतःला खाळी पडला.

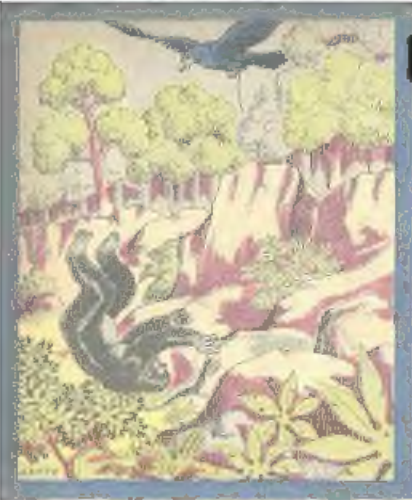

तें पाहून वनमाणूस त्याच्या अंगावर धावले, परंतु विरूप इतक्यांत जोरासो ओरडला—“देवी आंभवी ! काळगुरू, तूं दाखव जापला धराक्रम. आणखी याहून चांगली संघी कोटून मिळणार !” असें म्हणत त्यानें खांबावरच्या गरुड पक्ष्याला त्या वनमाणसावर लोटला.

गरुड पक्षानें वनमाणसावर झटपट धावली आणि त्याच्या डोक्यावर नोंचीनें म्हाार करूं लागला. त्यामुळे वनमाणसाचा वीर सचल्यासारखा दिसला. सरी स्वतःला सावरून तो गरुड पक्षची नरडी हातानें

चौदोवा

Fullscreen

127

X

◀

⌵

▶

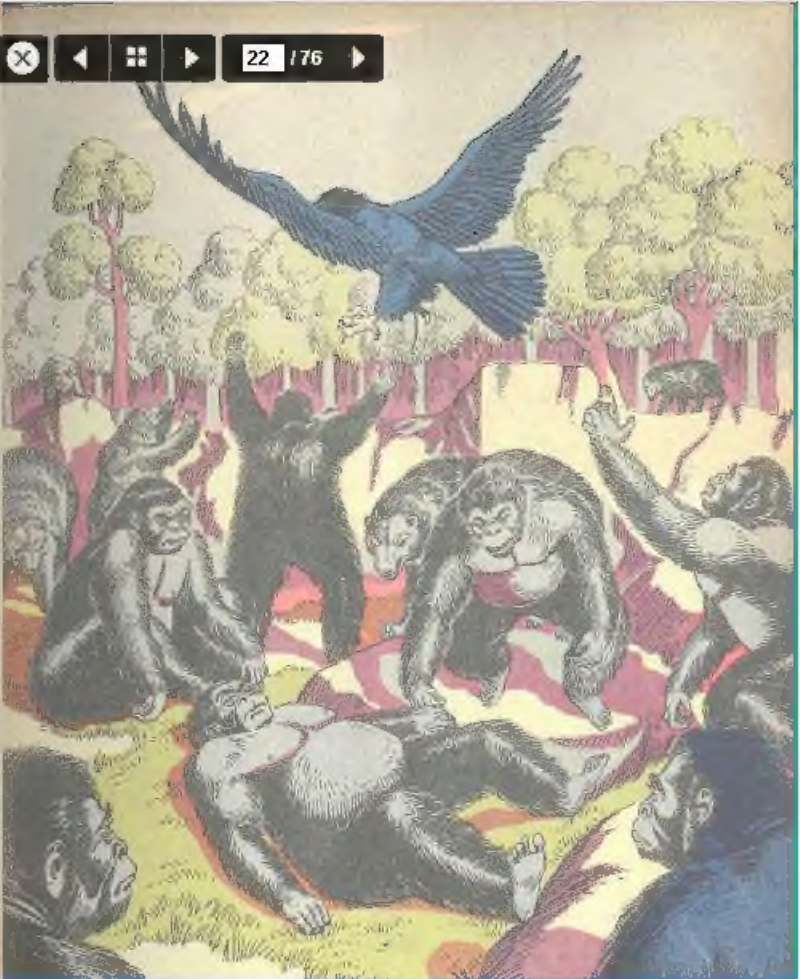
22 / 76

देवळाच्या कळमावर जाऊन बसला. नंतर 'ची' 'ची' करून विव्हळत पडलेल्या वनमणसाच्या चोरीचावून जनतेच्या प्राण्यांच्या डोव्यावर ती धाड्या घाई लागली.

"बिक्पा! तो गरुड निस्टळा लुका हातातून! विसर त्याला. आपल्याला हवी होती तेवढी मदत त्याने केली. आता आपण काठावर जाऊन त्या रक्षसाहा प्रलंघ पाहिजे."

पण विक्रपाची दृष्टि अद्याप गरुड पक्ष्यावर खिळलेली होती. जी वेळी त्याने त्याच्या पायाला बांधली होती ती अजून लोचन होती. "तो माझा पाळलेला पक्षी आहे, तो नाही पळणार. लुम्ही पक्ष तर! ये वेटा! इकडे ये!" टाळ्या बाजवून तो गरुडाला आपल्याकडे खेळवीत होता. हवे वसले होते त्या वेळी होच्या बऱ्याच पुढे गेल्या. पुढे जोराने वल्ही मारण्यास लागत होता. पोंबण्यापूर्वी राक्षस पळून गेला तर काय करायचे ही भीति त्याला वाटत होती.

परंतु गिड्डा राक्षस पळण्याच्या विचारांत दिसला नाही. ती त्या खीच्या खोचावर

घरण्याचा प्रयत्न करू लागला. पण गरुड एकदोनदा त्याच्या मागेला हलका जोराने वाचला की वनमाणूस खाली पडला आणि लोळत मार्ग फिरला.

आपल्या नायकाची ही दुर्दशा झालेली पाहून इतर प्राणी जेथल्या तेथे निस्तब्ध उभे राहिले. त्या संघाचा फायदा घेऊन भूमक व सोनक आपल्या साथीदारांसह होच्यांकडे धांवले. सर्वांत शेवटी विक्रप होच्यांस चढला. लुटल्या बाजवून खीळ धाजवून तो गरुड पक्ष्याला आळवून अवलंबीत होता, पण तो कडत वाळून

चांदोवा

नदीत लढी टाळून बांबवत जाऊन राक्षसांनी मारभारी करण्यात. परंतु तो तर एक लावून स्वयंप्रणेत त्याच्याकडे पहात बसला होता. तो काठावर बसलेल्या त्या स्त्रीकडे पण चकित होऊन पहात होता.

“ती माझी बायको नाही. माझी बायको पाण्यात नाव बुडली तेव्हा बुडून गेली तरी असावी, नाहीतर राक्षसाने लाडू करून तिचे रूपच बदलून टाकले असावे. तरतुष माझा सर्व यत्न फुकट गेला म्हणावयाचा.” पुलिंद निराश होऊन म्हणाला. दोघी काठाळा लागल्यावर सर्वात प्रथम धूमकने तीरावर उभी मारली.

गिड्डा राक्षस त्या झीळा बरोबर घेऊन वीस फूट मागे उभा राहिला. तो म्हणाला— “तुमचे माझ्याकडे काही मांडण नाही. ही जी तुमच्यापैकी कोणाची बायको नाही, हिच्यासाठीच तुम्ही इतक्या दुकून माझा पाठलाग करीत आहात. आता तुम्ही आपल्या वाटेने जा आणि मी आपल्या वाटेने जाते.”

ते ऐकून धूमक हंसा म्हणाला— “आपल्याकडे एक म्हण आहे की गिड्डाळा

हीगभर अजळ असते. तुम्हा राक्षसांच्या जातीत पण ही म्हण असेल, तू तसाच मर्याद दिसतो आहेस. पण तू म्हणाऱ्यास ते बरोबर आहे. तुझ्याशी आमचे वैर नाही. आम्हांला फक्त त्या काळवळी राक्षसाच्या पाताळ कोटाची वाट दाखव. नंतर तू तुका वाटेकडे जा आणि आम्ही आपल्या वाटेने जाऊ.”

“जा माझे ऐका, त्या पातळकोटांत गेलेला मनुष्य कधी परत आला नाही, हे तुम्हांला माहीत नसेल कदाचित. म्हणून तुम्ही स्वर्ग आपला प्रीत कां घोक्यांत पाळता आहां एक दोन महिने तुम्ही येथेच असे फिरत राहातात तर त्या राक्षसाचे लोक येऊन तुम्हांला घेऊन घेऊन जातील.” गिड्डा राक्षस म्हणाला.

“सत्य नाही. आम्हांला त्याच्या नकळत त्याच्या क्लेशात जाऊन आहे आणि एक राजकन्येला सोडवून आणायचे आहे तिला बांधून परत आणण्याची जबाबदारी आम्ही आपल्यावर घेतली आहे.” धूमक म्हणाला.

“माझी बायको पण त्याच्या तुरुंगात असणार, मला मुलीच शक्य नाही. त्याचे

बोकरस तिला बंगलांतून घेऊन घेऊन गेले होते. त्या राक्षसाकड ठार करून त्याचे रक्त प्राप्त केल्याशिवाय माझी तहान भायणार नाही. त्याला मी जिवंत सोडणार नाही.” पुलिंद म्हणाला.

गिड्डा राक्षस काही बोलल्याशिवाय धूमकजवळ आला आणि म्हणाला— “मी तुम्हांला सावध करायचे ते केले, पुढे तुमची मजी. बरे वाईट काही झाले तर मला नावे ठेवू नका. पातळकोटापर्यंत जाण्याची एक वाट मी तुम्हांला दाखवितो. चला बरोबर.”

हात टेवून स्थित करून हंसत होता. एवढेच नव्हे तर त्याच्याकडे येणाऱ्या होण्याकडे बोट दाखवून तिला दाखवीत होता आणि पुलिंदकडे बोट दाखवून तो तिला काही विचारीत होता.

ती काही तरी उखर देऊन हंसली. गिड्डा राक्षस पण बोराने हंसला. तो हंसत हंसत नदी तीराकडे आला आणि ओरडून विचारले लागला— “तुम्ही मला पकडण्यासाठी येता आहां की माझ्या बायकोला ?”

सर्वांची प्रश्नसूचक नजर पुलिंदकडे चळली. त्यांना वाटत होते की पुलिंद

तो त्यांना बरोबर घेऊन रथा पडक्या देवळाजवळ गेला. तेथे दूर असताना धूमकने त्याला विचारले—“त्या देवळाच्या अंगणात जायचें आहे का आपल्याला? तेथे एकाहून एक भयंकर वनमाणसे व अश्वले आहेत ना! थोड्यावेळापूर्वीच त्यांच्या हाडांमून आवळा जीव कसावसा वांचवून आम्ही आलो.”

तुम्हांला माहीत नव्हतं म्हणून तुम्ही त्यांना भ्रशान्त. ती रानटी जनावरे पाहिलेल्या जनावराहून गरीब आहेत. त्यांच्यासमोर खायला फळे टाकली की ती फोणाच्या बाटेस जात नाहीत.” ती म्हणाला, असे सांगून राजसाने एका झाडाची फळे तोडून आणली.

धूमक व त्याच्या साथीदारांनी पण कांहीं फळे तोडली आणि देवळानजीक पोचताच

थ्यांनी ती फळे त्या नाकडोभन्वळांसमोर टाकली आणि खरोखरच तीं पाळलेल्या कुत्र्याभोंजरासारखी शोत झाली.

गिड्डा त्यांना देवळांत घेऊन गेला. कांहीं काळोखाच्या खोल्यांतून निघत तो एका मोडक्या भिंतीपेवत घेऊन गेला. भिंतीवरून खाली उडी घालून तो एका खड्ड्याकडे बोट दाखवून म्हणाला—“पाताळ-कांटाकडे जायला एकच वाट आहे आणि ती ही.”

धूमक व त्याच्या साथीदारांनी वांकून त्या खड्ड्यांत पाहिले. त्यांत मोठमोठ्या मगरी व सांप दिसले. रथाने आपसांत परस्परांची भांडण चालत असल्यासारखे दिसले. परंतु बर खड्याच्या तोंडाशी मनुष्यांना पाहून ते आ बासून त्याच्याकडे पाहू लागले.

[पुढील गोष्ट पुढील अंका]

विक्षिप्त बायको

विक्रमाकने वापरला हट सोवळा नारी.

तो पुन्हा झाडानजळ गेला, प्रेत खांयावर काढून घेतले आणि स्वशाचाच्या बाटेने मौनपणे वाळू लागला. तेव्हा प्रेतांत बसलेल्या वेताळ त्याला म्हणाला—“राजा! तू एवढे परिश्रम करित आहेस, पण तुला पक्ष का मिळत नाही, हे नाही मला कळत. समीर नांवाच्या एका क्षत्रिय कुळासारखा कांहीं तरी नेम घालून तू तो नकळत मोडला असावास. दुष्टी करमणूक खावी म्हणून मी तुला त्याची गोष्ट सांगेन. मीट लव्हा देऊन ऐक.” असे सांगून तो गोष्ट सांगू लागला.

गंधमादन पर्वतानजीक एक क्षत्रिय रहात असे. त्याच्याकडे बटिलोपार्जित थोडे शेत होते. पण शेवकी त्याच्या वंशांत कोणी

वेताळाच्या गोष्टी

Fullscreen

127

28 / 76

धर्माचे पाळून झाले तेव्हा आता पुरे आहे. म्हणून तिने समीरला शेताचीच्या कामाला लावले. माई मुरांना चरायला नेणे, शेणगोळा करणे बगैरे कामे तो करू लागला. पाहता पाहता त्याला विसावे वर्षे लागले.

आपला मुलगा सुंदर तरणा वाढ जाहे. त्याला बायको कशी मिळते कोणास ठाऊक? आईच्या मनात नेहमी तोच विचार येई.

एकदा समीरने स्वतःच आईला विचारलं—
“आई! मी लग्न करवें का?”

“होय नाह! लग्न केलेच पाहिजे. पण तुला सुखी करील अशी मुळगी अजून दजरेस आली नाही. तू पाहिळी आहेस का एकावी?” आईने विचारलं.

“शी तरी कोठे पाहिळी आहे?” समीर म्हणाला.

माचलेकाचे असे बोलणे झाल्यानंतर काही दिवसांनी समीर आपल्या माईमुरांना चरायला एका सरोवराच्या काठी घेऊन गेला होता. गुरे चरत होती आणि समीर एका शाडाच्या बुंबाला दंक्रून होठे मिटून बसला असता त्याला गोड वावावात धोणी तरी हे शब्द बोलल्याचे ऐकू आले—

“आहे माया शोण शुद्धीही
उपदि वयन स्वर्ग खोटी ही”

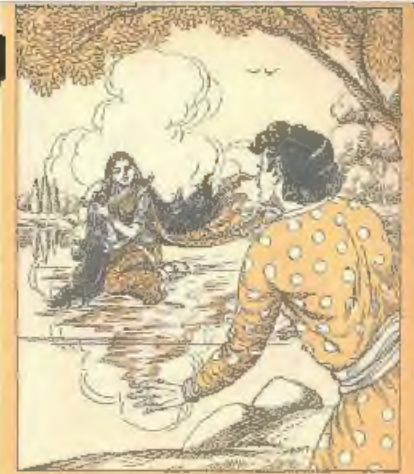
समीर दचकून ओठे उघडून पाहू लागला तेव्हा आपण स्वप्नच पहात नाही ना असे त्याला वाटलं. कारण त्याला काही अंतरावर पाण्यात पाय सोडून बसलेली एक अप्सरे-सारखी सुंदर स्त्री दिसली. स्वाभाविकपणे काळे मोर व लांब केस सोन्याच्या कपीने ती निचरीत होती.

त्याच्या तोंडातून एक शब्ददेखील उघटला नाही. इतके सौंदर्य त्याने एकाच जागी पूर्वी कधी पाहिले नव्हतं. आपण बोललो तर कदाचित ती अप्सरा अदृश्य होईल असे त्याला वाटलं. तरी बोव्या वेळाने थोडा भीर करून तो उठला व आईने बांधून दिलेली भाकर हातात घेऊन ती सुंदर स्त्री बसली होती तिकडे गेला व तिला ती भाकरी देण्याच्या हेतूने त्याने आपला हात पुढे केला.

“अहो भाकरी ही नळकी

पोष्य पती रा होईल की?”

असे म्हणत जोराने ती हसली व तिने पाण्यात उडी मारली. ती पुन्हा वर आली नाही. तो शुद्धीवर भाते की नाही, हे कळायला समीरला थोडा वेळ लागला. तो

मंत्रमुग्ध होऊन वासून तास ती बसली होती त्या मागेकडे पहात बसला. संध्याकाळ झाली. घरी जाण्याची वेळ झाली तेव्हा गुरे गांवाकडे निघाली. तो पण त्याच्या पाठोपाठ येवढाच चालू लागला.

घरी आल्यावर त्याला उदास बसलेला पाहून आईने विचारलं—“काय झाले रे? असा कां बसला आहेस?”

समीरने सरोवराच्या काठी घडलेली सर्व गोष्ट आईला जशीच्या तशी सांगितली.

“तरवग सर्व वृक्ष माझीच आहे तर! मी काळ रात्री केलेली भाकरीच बांधून

बांधोवा

बांधोवा

असे म्हणत तिने लगेच शाण्यांत बुडी मारली व संध्याकाळ झाली तरी दिसली नाही. समीरने घरी नाचून घडलेली गोष्ट आईला सांगितली. म्हणाला—“काळ तू जळकी भाकरी दिली होतीस आणि आज कधी दिलीस.”

“बरं या खेपेस पहा, बाळ !” असे सांगून त्याच्या आईने तिसऱ्याने छान भाकऱ्या भाजल्या.

या खेपेस समीरला ती मुळगी सरो-वराच्या काठी दिसली. “ही भाकर खाऊन तू भाकऱ्याशी लग्न करून राहशीस का ? मी तुला फुलासारखी ठेवीन. तू भाकऱ्याशी लग्न करून भाकऱ्या घेई राहण्याला आलीस तर भाकऱ्यासारखा भाकऱ्याला मग कोण असणार ?”

छान भाकरी होती वांगला ।
आज जीन हा सुखी जाहला ॥

असे म्हणत ती अवळ आली व त्याचा हात धरून काठावर आली. म्हणाली—“मी तुझ्याशी लग्नास तयार आहे. परंतु एक अट आहे भाकरी. तू बिनाकारण मला तीनदा दुखविलेस तर मी तुझ्याबरोबर राहणार नाही. तू ही अट कबूल केलीस

तर ठीक, नाहीतर मी घरी निघून जाईन.”

समीर बकित होऊन तिच्याकडे पाहून लागला. म्हणाला—“मी एकदां तरी कारणा-विनाय कां दुखवीन. हा विचारच मनांत आणलेला नाही. तुम्ही अट मला कबूल आहे.”

नंतर ती त्याच्याबरोबर त्याच्या घरी गेली आणि त्याच्याशी लग्न करून त्याच्या घरी राहून लागली. समीरच्या आईला फार आनंद झाला. पूर्ण पुण्याईमुळेच अशी देवी दख न्हणून मिळाली असावी. असे तिला वाटले. आपल्या आयुष्यांत ती सुनेला कधी कोणत्याही कारणावरून बोलली नाही.

तिच्या सहवासांत समीरला स्वर्गसुख काय असते तेच अनुभवायला मिळाले. त्याला तीन मुलगे झाले. परंतु त्यांच्या वाढवाने वाट फिरविली ती विविध स्वरूपांनी.

रोजारणीला एक मुलगी झाली. मुलीच्या बाबाला समीरला पत्नीबरोबर आणला बोलवणे आले.

तो बायकोला म्हणाला—“मला थोडे काम आहे ते उरकून घेते. सोपयत तू बांधील वगैरे आटोपून तयार रहा.” असे सांगून समीर निघून गेला.

अर्ध्या तासानंतर तो परत आला तेव्हा त्याची बायको जागच्या आगी बसून होती. समीर आलेला पाहून उठून उभी सुद्धा राहली नाही. त्याने लांबा धरून दळवून विचारले—“अशी व्यनून नसली काय आहेस ! लवकर तयार हो की !”

“तू बिनाकारण मला रागावला आहेस. हे एकदां झाले. मी पहिल्याने नवावले होते, फक्त तीनदा मी सहन करीन.” त्याची बायको म्हणाली.

समीरने तिला विचारले—“याला तू दुखविलेस समजतेस ?”

खून करून समजावून सांगितलें, ही रहायची वेळ का ? नानंदाची वेळ नव्हे का ?”

“तिने आयुष्य या पुढें बंधनांत दुःखांत होटलें गेलें म्हणून मी रडत होतें. पुन्हा तूं विनाकारण मला रागावला आहेस. आणखी तिसऱ्या वेळीं असें कांहीं झालें तर मला नाही लपणार.” नायको म्हणाली.

संधारांत इतके दिवस सुख उपभोगलें तें आतां संपुष्टांत आलें, असेंच समीरला वाटलें. कारण झुल्लूक कारणें तिला दुःखी व्हायला पुरत होती.

आणखी कांहीं दिवसांनीं गांवांत कोणी तरी वारल्याचें ऐकून समीर नायकोबरोबर त्याच्या दुःखी नातेबांधकाना भेटायला गेला. भेताच्या चारीबाजूला धोक्या करून लोक रडत होते. तें पाहून समीरची नायको हंसें लागली. समीर तिच्या पांढीला बोटा-नेच हाणूक कडक हाकून म्हणाला—“वाईट नाही का दिसत हें !”

ती आणखी मोठ्यानें हंसें लागली. म्हणाली—“जो भेला त्याचे सर्व कष्ट संपले. ती संसाराच्या सर्व बंधनांतून मुक्त झाला. अशा वेळीं रहायचें असतें का ?” हेंच तिसऱ्या वेळीं तूं मला कारणाशिवाय दुःखिले

आहेस. आतां मी कोणाची बांधलेकी नाही. आसें सांगून ती जी उठली ती सरळ सरोवरांत उडी टाकून मरझ झाली.

येथवर गोष्ट सांगून भेताळानें विचारलें—“राजा ! समीरच्या नायकोनें जसें मूर्खपणानें कां बागाचें ? पुढे विचारचें म्हणजे रागावणें झालें का ! हा दृष्टीपणाच नव्हे का ? या प्रश्नाची उत्तरे माहीत असून तूं दिली नाहीस तर परिणाम झुळा माहीतच आहे. तुझ्या दोऱ्याची शंभर छकळें होऊन तुझ्याच पायांवर ओळू लागलीक.”

विकथार्क म्हणाला—“समीरच्या नायकोच्या बागण्यांत तिच्या दृष्टीनें विचार केन्नास निश्चितपणा वितणार नाही. ती एक देवी किंवा अप्सरा असून मुखोळीक राहायला तयार झाली होती. समीरवर तिचें प्रेम होतें, पण त्याच्या सुसदुःखाची ती कागळा.

बागावारीण म्हणून नव्हती. विवाह बंधनांतून मुक्त होण्यासाठी कांहीतरी सचव तिला हवी होती. तशी अट क्वापचीच तिनें घाळत ठेवली होती. जन्म, विवाह व मृत्यु यांकडे मर्त्य ज्या दृष्टीनें पाहतात त्या दृष्टीनें स्वर्गातले देव पहात नाहीत. मानव जन्म ही दुःखाची सुरवात, कण हें बंधन आणि मृत्यु म्हणजे मुक्ति असें स्थाना वाटलें. सोबटीं ती जी जास्त हंसकी त्याचें कारण ती स्वतः संसाराच्या बंधनांतून मुक्त होण्याची संधी मिळाली म्हणून. जसा विचार केन्नास तिच्या बागण्यांत निश्चितपणा दिसून येणार नाही.”

जसा तन्हेनें राजाचें भौत भंग होतांच भेताळ भेताबरोबर अवलंब झाला आणि नेहमी प्रमाणें शाळाच्या फांदीला कोवळें प्रेम होतें, पण त्याच्या सुसदुःखाची ती कागळा. (कल्पित)

दानाचे रहस्य

एका गांवीं एक गरीब हरिमन्त रहात असे. तो पंचभोक्षीतत्वा गांवोगांवीं किन्नन हरिकीर्तन करी आणि लोक आमंत्रांनं त्याला जें देत त्यावर त्याचा उदरनिर्वाह चाले. एकदां तो एका गांवीं गेळ असातां गांवकऱ्यांनीं त्यानें कीर्तन आपल्या गांवीं करविण्याचें ठरविलें. ते त्या इनामदार नांवाच्या प्रमुख श्रीमंत गांवकऱ्याकडे घेऊन गेले. आणि म्हणाले—“आपल्या गांवीं मुनांचे कीर्तन झालें तर किती बरें होईल ! आमच्या हातून जितकी सेवा होईल ती आपली करूच. मग काय विचार आहे ?”

इनामदारांचा असल्या भजना कीर्तनाची विशेष आवड नव्हती. पण गांवकऱ्यांनीं त्याला एवढा मान दिला तेव्हां ते कबूल

झाले. एवढेंच बघें तर बुवांनीं त्यांच्याच परीं रहाचें असा त्यांनीं आग्रह केला.

त्याच निवडीं इनामदारांच्या घरा-समोरच्या अंगणांत कीर्तनाची तयारी झाली. देवाच्या तसबिरीनमोर एक भोंदें तमक ठेवण्यांत आलें. कीर्तनाला येणाऱ्यांचीं आपल्या ऐपतीप्रमाणें त्यांत धर्भ कनावा असा प्रघात होता. कांहीं जणांनीं तवकांत पैसे टाकले. इनामदारांनीं कीर्तन संपल्यावर बुवांना सत्कार करणांसाठीं एक शाल व शंभर रुपयांची एक बैली उगार करून ठेवली होती.

त्याच गांवीं लक्ष्मीधर नांवाचा आणखी एक साधान्य श्रीमंत असा गृहस्थ रहात असे. त्यानें आल्याबरोबर बुवांच्या गळ्यांत तीन रुपयांची एक शाल घातली आणि

परातीत नार रुपये टाकले. नंतर तो समोर पाहिल्या ओळीत जाऊन बसला.

इनामदार कोण काम धर्म करीत आहेत हे शिरक्या नजरेनें पहात होते. लक्ष्मीधरनें तेंबवी मोठी रक्कम तवकांत टाकली होती. मोचली नव्हती. त्यानें धान शंभर रुपये देऊन वर एक शाल देणें म्हणजे छिछपणा होणार नाहीं का ? वहा रुपये व शाल दिली कीं पुष्कळ होईल असें त्यानें मनाची ठरविलें. कीर्तन चालू होतें. इनामदार भव्येच कांहींतरी महत्वाच्या कामासाठीं म्हणून जागेवर येऊन बसल्यावर कीर्तनकारांनें

उठले. त्यांनीं ओकरी शाळ काढून येऊन तिच्या जागीं एक भोतर, उपरबें आणि शंभराच्या जागीं वहा रुपयांची नोट ठेवून दिली आणि आपल्या जागीं बाऊन बसला. सुरवाती पासूनच इनामदारांच्या हाड-चाळीवर कीर्तनकारांची नजर होती. इनामदारांच्या मनांत उठणारे विचार त्यांच्या चेहऱ्यावर स्पष्ट उमटत होते. इनामदार कीर्तन चालू असतां भव्येच उठून वरांत कां गेला हें त्यांच्या लक्षांत आल्याशिवाय राहलें नाहीं. म्हणून इनामदार पुन्हां आपल्या जागेवर येऊन बसल्यावर कीर्तनकारांनें

कीर्तनांत एक कथा गोवून सांगितली म्हणाला—“कर्ण मोठा दानी होता. कोणी दान मागायला आला की त्याच्या तोंडातून कधी नचोर भाखा नाही. तो एकाच लानाळा वात होता तेव्हा त्याच्या एका शेकाने येऊन कोणी ब्राह्मण माच्याचे सांगितले. कर्णाने त्या ब्राह्मणाच्या आदर-पूर्वक बोलाविले तो आला तेव्हा कर्ण दाव्या हातात तेलाचे सुवर्णपात्र घेऊन उजव्या हातात तेल ओतून अगोवा लावीत होता.

ब्राह्मण हात जोडून म्हणाला “महाराज ! मी एक गरीब ब्राह्मण आहे, आपल्या रुपये ते दान आणून करारें.”

महादानी कर्णाने त्याच्या दाव्या हातातले सुवर्णपात्र दान म्हणून देऊन टाकले ब्राह्मणाने वानंदांने ते स्वीकारले आणि

म्हणाला “महादानी आहां आणून पण कोणी दाव्या हाताने दान करतो का ? असे दान करण्यांत काही गुपित आहे का !”

कर्ण स्मित वन्दन म्हणाला “दान करताना हे गुपित प्रत्येकांना लक्षात ठेवले पाहिजे. दान द्यायचे तर लगेच देऊन टाकूचें. उशीर करू नये. मी दान केले तेव्हा हे पात्र माझ्या दाव्या हातात होतें. मी ते उजव्या हाताने देण्याचा विचार केला असता तर तेवढ्या अवधीत माझा विचार फ्याचित बदलला असता, म्हणून मी दाव्या हातानेच दान केले.”

ही कथा मागून हरिदास गुरू पवार आला. हुनामदारांना कोणी मोबादील मारल्यासारखे वाटले त्यांनी हरिदासाकडे देऊन केलेल दान पहिल्यापेक्षा वाढवून दिले आणि त्यांचा सत्कार करून निरोप दिला

मोळसट

एका गावी एका शेवक्याला तीन मुलगे होते. दोघ मोठे हुशार होते पण तिसरा थोडा मोळसट होता. वडील वंगलगून जात असता एका वार्गी एक वारल्यावर दोघां बरील भावांनी बापाचा सर्व जमीनजमला व इस्टेट वांटून घेतली आणि धाकट्याला काही दिले नाही

“सर्व सुखी व घेऊन ट.फर्लेन आणि मला ” धाकट्याने विचारले.

“तू अहेस मुळा आणि मोळसट सुख्यजवळ काय शिक्क गहणार ?” त्याचे दोघे माऊ म्हणाले. पण तिसरा ऐकेना

तेव्हा दोघ भावांनी त्याला एक म्हातारा बेल दिला व म्हणाले “हा तुझा बांटा.”

धाकट्या दिवसांनी शेजारच्या गावी आरुवड्याचा पानार होता. बाजाराचे गाव एक जगला पलीकडे होतें. धाकट्या भावाने

वापडा बेल विरून टाकण्याचे ठरविले आणि बेल छेऊन बाजाराच्या गावी निघाला वंगलगून जात असता एका वार्गी एक धाकटें झाड होतें. बाप्याचा शेका लागला फां ते धाकट व ‘किर किर’ अस आवाज दाई धाकटा माऊ बेल घेऊन त्या झाडा-जवळून जात असता त्याला तो आवाज ‘कु आला, त्याला वाटले, ते झाड काही तरी नालन माझे म्हणून त्याने झाडाचा विचारले—‘माझा बेल निवून द्या आहे का मुळा ?”

झाडाचा पुन्हा ‘किर किर’ असा आवाज झाला.

“फक्त बेल रुपये. एक किंमत, कमी नाही जास्त नाही.” तो म्हणाला पुन्हा ‘किर किर’ आवाज झाला.

“अरे लुळ्याच शेवटीं...” दोघे भाऊ हसून म्हणाले.

तुमच्या दिवशीं तो त्या झाडाजवळ गेला तेव्हां तेथें बैस नव्हता.

“माझे पैसे ?” त्याने झाडाक विचारलें.

“किर किर” आवाज झाला.

“उद्या ! म्हणून तर मला राग येतो. बरें तर आणखी एक दिवसाचा अवधी देतो. जर तूं तर्था पैसे दिले नाहीस तर बघा.” असें सांगून विसरा भाऊ बरी परत आला.

“मिळाले का रे पैसे !” दोघां बावांनी त्याका विचारलें.

“नाही, उद्यां मिळतीन.” तो म्हणाला

“अरे पण तूं बैस कोणाक विकलास, हें तर सांगशील !” दोघांनी विचारलें.

“रानांतल्या एका नाळक्या झाडाक !” तो म्हणाला.

“सूर्य सो सूर्यच ! लुळा !” माऊ म्हणाले

तिसऱ्या दिवशीं तो कुऱ्हाड घेऊन झाडाजवळ गेला आणि विचारूं लागला-

“बोक, कोठें बाहेत माझे पैसे !”

फक्त ‘किर किर’ असा आवाज झाला.

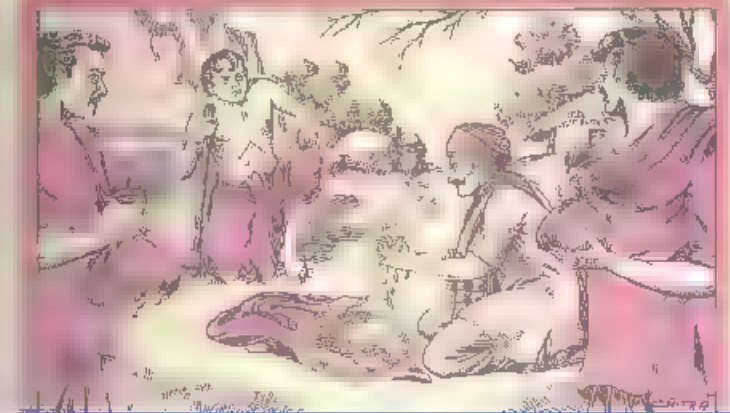
“पुन्हा तेंच उघर ! माझ्याजवळ नाही चालायच्या तुमच्या यमजा बंक्कजी.” असें म्हणत त्याने कुऱ्हाडीचा एक धाक जोराने झाडावर मारला. त्या एका चात्राबरोबर झाडाची कांदी तुडून पडली व सोन्याची नाणें कांदीबरोबर जमिनीवर पडली.

त्या झाडाच्या शेकळींत चोरांनीं सोन्याचीं नाणें लपवून ठेवलीं होती तिसरा तुळ्या त्याका जेवढे थोडें बाहवून नेणें शक्य होवें तेवढे बरीं घेऊन गेला आणि त्यानें तें आपल्या भावांना दाखविलें. एवढें सोनें पाहून दोघे भाऊ चकितच झाले. म्हणाले.

“कोठें रे मिळाले तुला एवढें सोनें ?” त्यांनी विचारलें.

“त्या झाडांनें माझा बैस विकत घेतला त्याच्या जवळ सोनें आहे. चका, जाऊन घेऊन येऊं वा.” धाकटा माऊ म्हणाला. तिघे जंगलांत निघाले. जेवढें सोनें मिळालें त्याची तीस गाळेडीं करून तिघे बरीं निघालेले गाठेंत त्यांना गांवचा पाटील भेटला “कामरे आहे मात ?” त्यानें तिघांना विचारलें

“सुरण आणि रताळी.” दोघे भेटे सोनें पाहून दोघे भाऊ चकितच झाले. म्हणाले.

“उद्यां पैसे मिळतील म्हणतोस ! बघण देऊन मोठगार तर नाहीस ! बरें तर ठेवून घे बैस !” असें सांगून त्यानें त्या झाडाच्या मुंधाक बैस कांधून ठेवला आणि बरी निघून गेला.

“बैस विकलास का रे ?” यावांनी विचारलें.

“होय, विकला !” धाकटा माऊ म्हणाला.

“पैसे ! कितरी मिळाले मज् ?” दोघां बहील भावांनी विचारलें.

“पैसे अजून हातांत आले नाहीत. उद्यां मिळतील मीस रुपये !” धाकटा म्हणाला.

‘खोटे’ झोने जाहे पाहजे तर पाहून
थर धाकटा म्हणाला आणि त्याने आपल
पातोडे सोडून राखविले. इतके सोन पाहून
पातोडे थकून झाला तो निस्सयाच्या
पातोड्यातली नाणी दोन्ही हातात वेवढी
आली घेऊ लागला. ते पाहून धाकट्याने
त्याच्या दोन्ही हात कुन्हाड मारली पाटलाला
तत्काळ रामाच्या जागी मोक्षदान झाली.
“अरे मूर्ख! तू हे काय केलंस
आता हे प्रेत कोठे आणि कसं लपवयचे.”
होणे भाऊ पावला गेले.

त्याला दुसरे काही सुचले नाही तेव्हा
त्यानी प्रेत ओढून नेऊन शेजारच्या एका
शापडीत नेऊन पुरून टाकले. परंतु धाकटा
माऊट गुप्तित ओढून टाकणार अशी त्याला
शक्ती वाटत होती म्हणून ते गात्री शापडीत
गळे आणि प्रेत उचलून नेऊन तेथे एक

मेल्ले वृक्ष, रुख टोपे, डोले, पाटलाचे
अन त्यांनी दसऱ्या जागा पुरून ठेवले. दोन
रीस धिउमानी, पाटील घरी परतले तेव्हा
म्हणून चवकशी सुरू झाली. तिसरा भाऊ
ज्या कोणाला भेटला त्याला म्हणाला
“पाटील कोठे आहेत हे मला का माहीत
काही विचारीत.” मीच लावला त्याला
वाटेला. मंड्या दोघा भावांना त्याच
प्रेत पुरून सुट्टी टाकले दाखवता. हिजे
तर.”

ते शेपडीत संगीत सोलावून पेऊन
गेला आणि आगा दाखवून म्हणाला
“रुणा वध, भिल्ले पाटलाचे प्रेत.”
गावकऱ्यानी खणून पाहिले तेव्हा त्याला
तेथ भल्ले बकरा दिसले.
“वेडा आहे झाले.” असे म्हणत
गावकरी निघून गेले.

योग्य दंड

अकरा बादशाहाच्या दरबारी विरबल गूढ अर्थ कोटून निघणार. मी अनेक
बरोबर त्याचा एक मित्रपण रहात निरर्थक उत्ती करू शकेन.”

असे. विरबलाने बादशाहाची नवी लवकरच विरबलाला त्याच्या मित्राचा कावा
संपादन केली. म्हणून त्याच्या मित्राला समजला. त्याने त्याची खोड मोडण्याचे
विरबलाला हेवा वाटे. विरबलालाची मान ठरविले. म्हणाला—“एवढे तर या, तुमची
लार्की करायला लावून त्याची नागा निरर्थक उत्ती मी सांगता त्यातला
परकायल्याचा त्याने मनाशी निश्चय केला गूढार्थ.”

विरबलालाच्या चातुर्भूषि पराक्रम ऐकण्यात विरबलालाचा मित्र होके साजरात जरा
बादशाहाला फार वाचत वाटे म्हणून एकदां खाकित म्हणाला—“आई बापाच्या पोटी
बादशाहाने एक प्रभु सर्वासंगी टाकला न जन्मलेल्यात खूप पिऊन बापाला ठार
म्हणाला ‘प्रत्येक निरर्थक गोष्टीत काही केले.’

तरी गूढ अर्थ बसतो हे खरे आहे का.” विरबल फक्त एक क्षणभंगव विचार
लोच विरबल म्हणाला “जी हुजूर, फराबला बाबल असेल. म्हणाला—“आपल्या
खरे आहे!” आई बापाला कोणी मारण्याला जाईल का.

विरबलालाचा मित्र उठून उभा राहाला व असे कोणी केले नर लोक म्हणतात की हा
म्हणाला “खोटे आहे निरर्थक गोष्टीत आपल्या आईबापाचा सुरुवा नाही. आणि

जो विंगून बागळा मागलो त्याला जर कोणी म्हणाले की हा आपल्या आईबापांचा मुलगा नाही तर त्यात नवल तें काय ?”

तें उत्तर ऐकून विंगवलाचा मित्र थकून झाला. विंगवलाचें उत्तर ऐकून इतर दरबारी टाळ्या नादवून त्याची बाहवाही करूं लागले तेव्हा त्यानें आणखी एक निरर्थक कोटें घातलें.

“बादशाह शिकारीला बालकें अमरा एक पक्षी घड्याफडें घेत होता तो बाई बाडांना पाहून एकदम पाण्यात शिरला.”

मिरमळ आत्म विचार करायला व थावता एकदम म्हणाला—“तें बरोबरच आहे बादशाहानी त्याला नेम मागला आणि तो पक्षी पाण्यात जाऊन पडला.”

पुन्हां दगवाच्यानी टाळ्या बाजवून विंगवलाला शाबासकी दिली या खेपेस

विंगवलाचा मित्र म्हणाला “भवत पुरेसे उरलें नाहीं तेव्हां गडवानें बाघाला लाथा मारल्या याचा अर्थ काय ?”

“बाघ राजा आहे आणि गडव नोकर गडवाला भवत पुरेसे नाहीं याचा अर्थ त्याला पगार घुगून नाही. म्हणून गडवानें सिद्दाला लाथा मारावला भुरवान केडी याचा अर्थ झाला की आपले बादशाह आहेत बाघ आणि त्यांचा नोकर म्हणजे माझा मित्र गडव. त्याला जो पगार मिळतो तो पुरेसा नाही म्हणून तो बड कारण्याच्या विचारांत आहे.” विंगवलाचें गान्य केलें

विंगवलाचा मित्र वारंवार मागूं लागला की स्वमातदेखील त्याच्या मनान तसा विचार आला नाहीं. परंतु विंगवलाचें त्याची अशी खोड मोडली की पुढें त्याची बाचाच बंद झाली.

हुनर

जणूक त्या र शहा लयने नाच वा पक भुलगा हाच त्याच्या पद्धी जिकळी मिराबे नात जयपल नसे होते शोधे सकाळी रातून शिक गेल्या नात आणि से याक लें वाळ ये पळ्यावे धर परत येत. त्या शिक गेल्या नात तेव्हा दुष ने कपडे हाव साथे अगान जो पाह पाण्याला हे कळत नसे की राजाचा मुलगा काय व त्याचा मित्र किंवा नावर काय

एकदा नयन व जयपाल शिकार संपल्या वर मायबायी घरी येत होते तेव्हा जयपाल म्हणत आगानी ग शाबहरच्या एका विहिरीवर हापे गेले विहिरीवर गावच्या मुली पाणी भरीत होत्या त्यांना पाणी त्यांच्या मागेगेलें एका मुलीने त जेव्हा

पाणी भरून पुढें केले पण दुसऱ्या एका मुलीने तिच्या हातातला तरट्या घेऊन पाणी ओतून टाकले. नंतर तीन पुन्हा तरट्या भरल्या व ती ओतून टाकल्या. असे सहाही गेल्या पाणी ओतून टाकून सतत्या वेळी तिने तरट्या भरून पड्यायले पाणी विलें

जसतवे जाणी पिकत घेऊन मुलीला विचारत “तू भला पहिल्या ताळ्यानेलेच पाणी प्यायला की नाही दिलस ? भला चिडवण्यासाठीच ना ?

“अपरचित लोकाना असे चिडवण्याची आम्हाला संघ नाही पाणी फार गरज होत व तुम्ही दुसऱ्या दमून आला होतां थोडे मत्ताक्यावे पाणी थावे म्हणून ही थोडा उशीर लावले ” ती म्हणाली.

‘खर सांग की खोले’ जयंतने विचारले.

“तुम्हाला वाटेल तर सांगावे” माधवी म्हणाली.

“खरेच सत्यत पण आताच नाही तुला खबरदारी फेडेल एवढे वेचने मज इत” जयंत म्हणाला.

नेमर जयंत व जयपाल आपल्या गावां निघून गेले.

माधवी जिव्या दुसऱ्या दोषण्याहि मुलीशी श्रम करतावयाची नाह हे जयंतने आपल्या भनाई ठरवून टाकले त्याच्या आई वडिलांना ही गोष्ट कळली घुस्मगा करणार नाही हे लक्षात घेऊन दावे त्या लहान्या कवळ झाले.

राजाचे दूत साखरपुडा घेऊन जयपाल वराज माधवीच्या गावां गेले आणि माधवीच्या वडिलांना भेटले. म्हणजे “राजाचे पुढच्या मुलीशी युवराजाचे लग्न करून यावे अशी विनंति करण्यासाठी आम्हाला पाठविले आहे.”

आलेल्या लाकांना स्वागत फळफळावळ देऊन माधवी गालिचा लिणावळा आऊन बसली तिचे वडील म्हणजे ‘हे पदर,

दिस्या क्वाविषयी आम्हांला नाही काही बोलावयाचे सर्व लिच्या इच्छेवर अवलंबून आहे” असे सांगून त्याने माधवीला व लाविले.

जयपालने तिला बरोबर आपलेली वस्त्राभूषणे दाखवली आणि म्हणाला ‘महाराजांनी ही तुला सायला आम्हाला पाठविले आहे”

तिने त्या वस्त्राभूषणांकडे उपेक्षेत पहात विचारले “महाराजांची माझ्यावर एवढी कृपा होण्याचे कारण”

“राजकुमार जयंत यांना तुं एकदां प्यावळा पाणी दिले होतंरा माडवते का” युवराजाशी तुझे लग्न होई म्हणून महाराजांनी ही भेट तुझ्याकडे पाठविली आहे.” जयपाल म्हणाला.

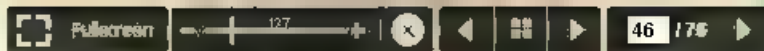
“म्हज्जे भी त्या दिवशी प्यावळा पाणी दिले ते युवराजांना पण ते जाहेत तने खुदर पण त्यांना काही कामपेदा येतो का” माधवीने विचारले.

“ते युवराज जाहेत, सर्व कामपेदा करणारे त्यांचे सेवक व दास आहेत म्हणून त्यांना कामपेदा दिकण्याची अगर करंष्याची काय गरज? जयपालने विचारले.

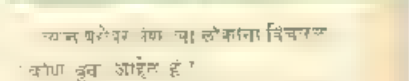
“असेल पण काळवेळ बानी पेईल हें कोणाला माहीत आहे का? आज तो राजा आहे उद्या तो रंक होऊ शकतो म्हणून राजा असो का रंक, प्रत्येकाला काही तरी हस्तव्यवसाय घाला पाहिजे. युवराजाशी मी लग्नाला तयार आहे, परंतु ज्याला एकहि हस्तव्यवसाय माहीत नाही अशा तरुणाशी मी लग्नाला तयार नाही युवराजांना माझ्या वर्तनें माफ करायला सांगा.” माधवी म्हणाली.

राजदुतानी माधवी जे म्हणाली ते आजून सांगतले. ते ऐकून राजा व राणीला फार

“तुम्ही गादीवर बसल्यात म्हणून महाप्रा
 क्षांनात, परंतु राज्यकारभाराची जबाबदारी
 कधी सुखी होईल याची तुम्हांला माहिती
 आहे का? तुम्हें प्रधान जाणि केल्यास
 सापत्नीक तें झरे, तें तुम्हांला नेहम तें हो
 बांगणार की राज्यांत सर्वत्र शांतता नांदत

काह. ल. क. त्या बुद्ध भाषासाठी चरणरज
सालात लघुन भगवत्पुत्र वसति हवे

शक्तियोगो ज्ञेयानवकथं भाषा, नोकराणां
 वदितव्यवास्तुन जंघकन टेकलेष्ट्या मज मख-
 भर्त, व्याव ता दृष्टान् देकं लागला

लोक शेतका करून जारी बाजूला जमा झाले व साष्टांग नमस्कार करूंक लागले, जयंत पण सर्व लोकांना बाजूला सारीत पुढे गेला. शक्तियोगीने नवा मनुष्य आल्याचे ओळखले आणि स्वका विचारले- "कोण रे बाबा तू? काय काम करतोस?"

"मी दुरवा राहणारा आहे. कामाच्या शोषार्थे निषाळी आहे," जयंत म्हणाला.

"कामच हवे ना? माझ्याबरोबर चल," शक्तियोगी म्हणाला. जयंत वाढ पाहू लागला. शक्तियोगीने आपल्या एका दोघा शिष्यांच्या कामांत काही तरी सांगितले

वे तसेच विपुल गेले आणि मनुष्यांच्या शोषावर काही माल घेऊन घेऊन आले

नंतर शक्तियोगीने त्याच्या हस्तार्थे आलेल्या मनुष्यांना आशीर्वाद दिला आणि मनुष्यांना बरोबर मायला मागून शेतकऱ्यांना निघाला. जयंतपण बरोबर गेला काही वेळात ते गावाच्या बाहेर एक छोट्याखोरी किल्ल्यात शिरले. कोटाचे दार मसे उघडी होते. शक्तियोगीने एका मोठ्या किल्ल्यात दाराचे कुळप काढले.

कोटाच्या आत एक देऊळ होते त्याच्या चारी बाजूला खोल्या होत्या. त्या खोल्यांमध्ये माल देवळाच्या आंगणात तरंगवला आणि योगी देवळामार्गे त्या मनुष्यांना व जयंतला शोळावून घेऊन गेला. नंतर त्याने एक आंगठ्याची दार उघडून तशीना आणि त्यापसून सांगितले, "काय करावचे तू मी आत गेल्यावर सांगतो." असे सांगून सर्व आत गेल्यावर शक्तियोगीने दार वाटून दार करून कुळप लावले.

आत काळोख होता त्या मुलाच्या वाटेने काही अंतर वाहून गेल्यावर त्यांना नदीच्या काठी उतरणीवर दूर एक शिबिरात जळत असलेला निषा दिसला त्याच वेळी

एक कडील मनुष्य उभा असलेला त्यांना दिसली. जयंतने जवळून ती बाकून पाहली-अस्मिपंजरासारखा एक पुरुष होता तो

"या माझ्याबरोबर!" असे सांगून तो मनुष्य सर्वाना जमिनीतल्या निरनिराळ्या गुहात घेऊन गेला. ते दडप दाडून जयंतला नरकलोकानी जणुकाही आठवण झाली. एका गुहेत प्रेत पडली होती. दुसऱ्या एका गुहेत कित्येक लोक निरनिराळी कामे करीत होते सर्व मनुष्यांच्या दारांतच जणुकाही उभे होते.

अस्मिपंजरासारखा तो मनुष्य म्हणाला "तो पुजारी नवून राखस आहे. तुम्हांला त्याने फसवून वा गुहेत पाठविले तसे आम्हांला पण आत पाठविले होते. मला येथे येऊन कित्येक वर्षे झोडली. माझ्याबरोबर आलेले सर्व एकामागून एक तडफडून मरून गेले. हा राखस पुजारी ज्या लोकांना काम घेते आणि ज्यांना येत नाही अशा दोन्ही प्रकारच्या लोकांना भरून आत सोडतो. काम करणाऱ्यांकडून दोरासारखे काम करून व त्यांच्यावर भारहाण करून त्यांचा जीव घेतो. ज्यांना

काम येत नाही त्यांना ठार करून तो व
शिष्य सर्व मिळून साऊन टाकतात. हा
व त्यांचे शिष्य तुरमक्षक जाहेत."

त्यांचे शोकाचे ऐकत असतां जयंतने त्याला
बोळवले तो त्याचा भिन्न नयपाक होता.
माधुर्याचा व दुःखाचा पक्ष लगेच तो
नकून जाईल या भीतीने तयारने याला
मृत वी अडवून दिली नाही

इतक्यात कोणा तर आल्याची संज्ञा
लागली पुढील सशक्त लोकांमध्येच मुद्देत
आला होता "आता नवा वादशा लुच
नवने का" पुत्राच्याने विचारले

"होय, धर्म प्रभो" जयंत हाणाला
"तुमच्यावैकी कोणाला विचारले
पुत्र म्हणजे हस्तमयमायाची माहता
आहे" पुत्राच्याने विचारले.

"असू सर्वजण मी न एक पुत्र घेत
मला कुठल्याचे मी येत नाही त्यामुळे
महात्मा मी नमो मनाची कला मी
मला कुठल्या मिळते" जयंत म्हणत

"खरेच" पुत्राच्याने विचारले.
"आपण स्वतःच पाहिले तर पदार्थ
जयंत म्हणाला.

"नरे तर पुत्रा या साठी कमळापात
हाल पाहिले" पुत्राच्याने विचारले

जयंत म्हणाला-"जावही शाकाही
आही. म्हणून आमच्या तंजणाची तशा
जयत्या करणाची कृपा करवा"

पुत्राच्याने त्याप्रमाणे पाहिले व त्याच्या
वाचनेच्या लोकांमध्येच त्याला फारच
येतने हे आश्चर्याचरोबर जयंत जयंत
मगवेच नव्हते तसे तयारले व पुत्राच्या
लोकांमध्येच त्याला वाटून दिले.

पुत्राच्याने शाका विचारले भावस्थक
"सर्व वस्तू आपण प्रत्यक्षच जयंतने
आलीच मुद्देत जयंत वगळूनच यात

भावाचा आषाढा संदेश पुत्राच्या वाटेर कोठेत
अशा वस्तूने पुत्राचे वगळून वगळ

पुत्राची जाण व त्याने ती वस्तूत
हाल मगवेच तसे कोशल्याची पणकळ
मुद्देत करी

सोन्याच्या किमतीने ही शाका विकत
येईल. त्यात पारवी लोकांच्या हाती ही
लागली तर या शाकीची किमत वगळून
मिळाले शिवाय मगवार नाही. त्याचा
राणीला हा कृतज्ञी परम कर कोली
आहे" जयंत पुत्राच्याला म्हणाला.

पुत्राच्याला परमानंद झाला. त्याचा
जोम इनका वाढला तो कोणाला न सांगतां
ता स्वतःच शाका घेऊन रावमाळ्यांत मेला.

नोकरीत राणीला येऊन सांगितले की
एक मनुष्य एक अनमोल शाका विकायला
घेऊन आला आहे. शाकीने त्याला कांत
बोलाविले

तिने ती शाका नीट उपभुज सुद्धा पाहिली
नाही फक्त विकत विचारली

"महाराणी" सोन्याहून शंभरपट किंमत
आहे या शाकीची आपण काम पाहिलेत
तर माझ म्हणजे खरे वाटेल आपल्याला
अपल्याला या कामाची पारख आहे

म्हणून मी इतका दूर जालों आहे." पुत्राची म्हणाला.

माधुर्याने चकित होऊन शाका उपभुज
पाहिली तिची नजर राजाने पाठविलेल्या
संदेशावरच प्रथम पडली.

तो शुभ संदेश अस होता

"विष माधुरी मी तर नमस्कृतच
संपदले आहे ही शाका आपणाला एक
धमटून आहे असे सरज जयपाल पण
येथच येऊन फसला आहे शक्तिपाद
माधुर्याच्या पुर्वेला एका शाकाच्या
आत मुद्देत आमचा शोध केल्यात असता

सोच कोमल, नाही तर मरण निश्चित आहे. तुम्हा जयंत "

तो संदेश वाचून माधवीच्या पोटात धसत झाले. ती बराच वेळ त्या झालीवरचा तो संदेश धरित होऊन पहात राहली. पुढाऱ्याला वाटले की राणी कौतुक करीत असानी. नंतर स्वतःला सावरून ती म्हणाली "तू म्हणालास तेवढीच बाची किंमत लावणे चुकीचे ठरेल, मी स्वाहून जात किंमत घ्यायचे ठरविले आहे." असे सांगून तिने प्रधानांच्या नावी एक पत्र लिहून नोकराला दिले व म्हणाली- "हे पत्र व या माणसाला प्रधानांकडे भेजून जा."

पुजारी नोकराबरोबर प्रधानांकडे गेला. प्रधानांनी माधवीचे पत्र वाचून पुढाऱ्याला कैद करून तुरुंगात टाकले

नंतर माधवीने सधेनय शक्तिपाद नग राज्या पूर्वेला असलेल्या देवळाला वेढा घातून सर्व सिध्दांता कैद करे आणि गुहेचे दार उघडवून पुढाऱ्याच्या हाती सांघडलेल्या सर्व निरपराध लोकांना साडविले. तेव्हा जयपालाने गवसला ओळखले तो म्हणाला "आज माधवी दरीन आपल्या सर्वांना वाचविले."

जयंत म्हणाला "मित्रा तिले नव्या लक्षापूर्वीच नाही का वाचविले होते? काही काळचंदा येत असल्याशिवाय माझ्याशी ती लक्षाला नवार नव्हती मी जे कसा कुसरीचे काय शिकलो तेच आज उपरात्री घटले " जयंत म्हणाला.

नंतर जयंत व माधवी सर्व लोकांना बरोबर घेऊन राजधानीत परत आले त्याच्या राज्यात सर्व प्रबा सुखी झाली

अढळ प्रेम

विक्रमपूरच्या राजाला एकच एक मुलगा होता. त्याचे नांव धीरमती असे होते. तो स्वभावाने उदार, शूर व सर्वगुण संपन्न होता परंतु क्षत्रियचित्त युद्ध प्रेम, व शस्त्रास्त्र कौशल्य त्याच्या जशी नव्हते

विक्रमपूरच्या एका मोडलिक राजाला मंजरी नांवाचे एक खूबानी कन्या होती ती लक्ष्मण दत्तक पुत्री होती. ती लहान वारता तेव्हापासूनच भीमती तिच्याबरोबर स्वतः असं, पुढे त्या बाल्येपासून प्रणय रूप मिळाले

परंतु एकादा सीमाने सामंत राजाच्या मुलेशी लग्न करून मुलांना आपली बाय कशी केली तेव्हा तो म्हणाला-"महा-स्वार्थ करविलेली राजाला कशी संपणार! राजांनी तुमची दोघांची कधी भेट होऊ देता तरी धीरमतीचे बापाला मिळून सांगितले कामा नये असे मला बजावून सांगितले आहे."

वी मजरीशी लग्न होणे अकथ नसत तर मला लग्न करावयाचे नाही. तो ऐकून राजाला राग आला तो मजरीच्या बापाला बोलावून म्हणाला "तुम्ही मुलीला वर कोटिसरी पाठवून या ती पुन्हा खोल्यासमोर आली तर मी तिला जिवंत बाळून टाकीन."

तो सामंत राजा विचारा घाबरला त्याने आपल्या मुलीला एका अंधार कोठरीत बंद करून अजून मुलीजवळ तिच्या सेवेला स्थाने एका म्हातारीला ठेवून दिले. मंजरी बरेच दिवस दिसली नाही तेव्हा धीरमतीने सामंत राजाजवळ जाऊन तिच्याविषयी चव-कशी केली तेव्हा तो म्हणाला-"महा-स्वार्थ करविलेली राजाला कशी संपणार! राजांनी तुमची दोघांची कधी भेट होऊ देता तरी धीरमतीचे बापाला मिळून सांगितले कामा नये असे मला बजावून सांगितले आहे."

राजाचा मुलगा हा उर्मटपणा क
अशिष्टपणा मुलींच आवडला नाही. त्याने
त्याला कैद करून वधारे कोठडीत
ठारले

ही गौरी राजधानीभर पसरली, मंजरीला
पण कळली, तिने राजधानी सोडून जाण्याने
ठरविले. काळोस्या रात्री काळी शाळ
आंगार पेडून ती कोणाळा कळविल्या-
शिंद्याय नगरावर निवून गेली ती एका
जंगलात जाऊन पृथ्वी झाडीत कोणाळा.
विस्मय नाही अशा वनाने पडून गहाली
तिला झोप लागली, ती उठली तेव्हा तिच्या

ता राजाच्या म्हणाला—“महाराज माझी मुलगी कोठे निघून गेली ते त्या वेगळ्याच माझीत. आतां तुम्ही विनाकारण गुनर त ना केदेंत हाडून कां ठेवीत आहां?”

तेव्हां राजानें मुराला कैदेतून उठका दिली त्या धंद्यावरें येवून जगाकाकडे निघाला त्याला ती घनराजाच मुलें झालें त्यानीं स्वाळा विचारलें—“देशाचें एवराज आपणच का? या जंगलांत एव नवी बाहे तिनें आपल्याला एक निरोप सांगला जाव्हाला सांगितला होना. तुम्हाला या जंगलांत चांगली शिकार मिळेल.”

काही घनराजाची मुलें विसली. तिनें त्यांना केवळालें “तुम्ही गेज इकडे येता या या देशाचे एवराज कधी शिकारीला या मानुला आले तर माया की येथें त्यांना बागही शिकार मिळेल.”

घनराज ना होकार दिल्यावर मंजरी खोल जंगलांत निघून गेली तेथें एक झांपडी बांधून ता कुवराजाची वाट पहात राहूं लागली

आपला एकुलती एक व ती मुला दत्तक मुलागी नाहींशी झालेली पाहून सामंत राजाच्या हृदयाला धक्का बसला.

मंजरीनेच ती निरोप सांगितल्या नसता हे ओळखून घनराजानें दाखविलेकथें दशन तो जंगलांत गेला आणि मंजरीच्या झपडीत लागला किन्त्येक वषावा त्याची ही भट झाली हाती म्हणून दोघांना परमानंद झाला पणु तेथें राहणें पोचयाने होतें मंजरी म्हणाली “महाराज आपला दोघ काडीत इकडे आले व त्यांना ती आपल्या बरोबर येथें रहात असल्याचे कळलें तर ते मला त्रिबंत वाळव्याशिवाय राखणार बाईन

तुमच्या दिवशी मंजरीला बाळावर बसवून घोरमनी समुद्रकाठी तिथाला सुदैवाने

त्यांना राजद्रोपाकडे बाणारें एक बहाज दिभन्न दोघे त्यांत बसून राजद्रोपांत गेले. तेथल्या राजाचे अतिथि म्हणून दोघांना पगडी प्रियम आशम मिळाला.

इतक्यांत व्याघ्रद्वीपाच्या राजानें समैन्य स्वारी करून राजद्वीप पुढलें त्यान राजद्रोपाच्या राजाचा खजिना लुटला आणि राजवाड्यांतल्या कोपुतवांना कैद करून घेऊन गळे मंजरी व धीरमतीपण व्याघ्रद्वीपाच्या हाती कैद झाले. सेनापतीनें मंत्रगंला एक खास नजराणा म्हणून व्याघ्रद्वीपाच्या राजासमोर नेऊन उभी केली राजानें तिला आपल्या खास जहाजात घेवून घेतल व्याघ्रद्वीपाचे सूर्य आरमार मंजरीपाहून व्याघ्रद्वीपाकडे निघत घातेंत मोठे वादळ आले आणि धीरमतीचे जहाज उतर जहाजापश्चात दूर वाहून गेले विक्रमपुत्रगंजीकच्या एका खडकावर आदून तें जहाज फुटलें.

काडीवर आल्यानंतर धीरमतीला कळले की त्याच्या वडिलांना देवाजा घाली आहे आणि व्याघ्रद्वीपाचा आघ बाळ आहे म्हणून त समळ राजपतीनें तिला आणि तेथे शरामराजानें त्याचा राज्याभिषेक झाला

सुदैवानें मंजरीचे जहाज फुटलें व मंजरी-पग विक्रमपूरच्या किनार्यालाच येऊन लागली. तिला तो सर्व प्रदेश ओळखीचा भासला ती व्याघ्रराजाला तनें म्हणाली देवाळ व्याघ्रराजानें तिच्या विषयी जाणत चवकशी केली तेव्हा त्याला कळलें की ती दुसरी कोणी नसून त्याची नवत वीच मुलगी आहे. पंधरा वर्षांपूर्वी तिला जांचगिरी करणाऱ्यानीं पळवून नेलें होतें. त्यांच्या हातून सामंत राजानें तिला बाचविलें होतें व आपली दत्तक पुत्री म्हणून वाढविलें होतें आपली दुरविलेली मुलगी परत मिळाली

म्हणून आभारावाने स्वदेशांत गेल्यावर मोठा सभामंडळ केला. त्याने खास दरबार बोळावून मुलीकरिता योग्य वर शोधून आगाच्यामंद दरबाराच्या सांगितले.

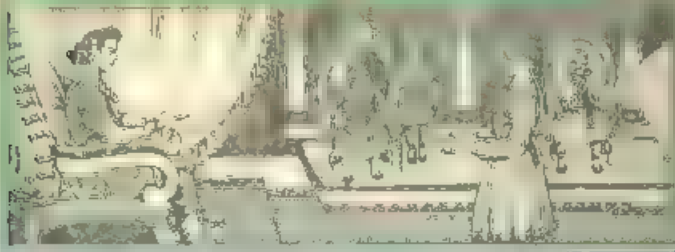
आईवडिलांची भेट झाली याचा मंजरीला मुळांच आनंद वाटला नाही. धीरमतीचा विरह मित्रा असला वाटत होता म्हणून एके दिवशी देश पालटून व पुढावेध धाडण करून ती राजवाड्याबाहेर पडली आणि व्यापाऱ्यांच्या जहाजांत नवून एका द्वीपावरून दुसऱ्या द्वीपांत जात विक्रमपुराणा आली त्या देशात आल्यावर गिळ कळले की धीरमतीच आतां राजा झाला आहे. राजाची भेट काय साटेल ते झाले तरी प्यायची अंभ मनाचीं ठरवून ती राजवाड्यांत गेली आणि एक प्रेमगीत म्हटले. ते गीत ऐकून धीरमतीला आनंद झाला तो घांवत आला

चाण 'ध्यायला कायला' तर मग मंजरीला विवाह कोणाशी झाला ?

"मंजरी कोणाशी विवाह करणार ?" पुरुषवर्णांत असलेल्या मंजरीने उत्तर दिले 'तरमग ती आपल्या वियवराच्या मंडीला कां नाही येत ? सो तरी आपली कोणाशी लग्न करील का ?' धीरमती दुःखी होऊन म्हणाला.

"म्हणूनच तर मंजरी आपल्या वियवराच्या मंडण्यासाठी सध सधून पोर करून आली आहे." असं मागून मंजरी हाक्याचे पागोटें फेकून देऊन आपल्या वियवराच्या मंडली.

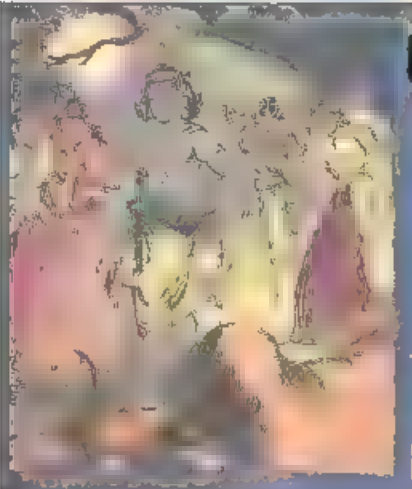
धीरमतीच्या आनंदाचा परावार नव्हता. हाक्याचे लग्न झाले. तिच्या आपली राणी करून घेऊन धीरमतीने अनेक वर्षे राज्य केले.

कुण न्यात साह्यावर त्याच्या सौंदर्यावर एक राक्षस एका साडाचे रूप घेऊन कुणाच्या गांवांतल्या तरुण मुली मुग्ध झाल्या. मार्याला जाण. सांड येत असलेला पाहून तो पाचा वाचवू लागला की एका देहभान मर्त्य गोपिका पावरून गोप्या आणि कुणाच्या विसरून जात आई, वडील, पति किंवा इतर नातेवाईकांच्या सांगण्याकडे किंवा रागावण्याकडे दुर्लक्ष करून लोहचुचका सारख्या त्या बासरीच्या गोंड आवाजाकडे दोन्ही शिरो इतकी घट्ट बसली की त्याला आकर्षित झाले. त्याच्या बरोबर त्या बनविहार करीत त्यांच्याबरोबर कुण पळवून कुणाने त्याला दूर ढककले. तो राक्षसही करी लपटाव गेले. तो त्यांच्यास संगतीत नेहमी र हं कागला

एकदा मध्याह्नाच्या सुमारास गवळणां- बारीबाभुतीचे वेरले आणि त्याच्या शीर्षाची बरोबर रासनास्य बाळ असतां वरिष्ठ नांवाचा स्तुति करू लागल्या.

कृष्ण हफळे ज्ञानदमय जसदां तिपळे कसलाच नैव पडत नव्हते. शत्रुदिवस तो कृष्णाळा पाण्यांत पाही मीतीने व काळजीने नैव अर्थ झाले.

एकदा त्याने आपल्या कुबारांत उग्रसेन, वसुदेव, शत्रुघ्न, अर्जुन, कृष्ण, दासक, विश्वामित्र, बभ्रु आणि धृष्टकेत्या आणि पंचप्राण्यांना बोळविले आणि म्हणाला-
"तुम्ही सर्व विद्वान आहात. मोठमोठे प्रश्न तुम्ही सोडविले आहेत आणि मला मदत करण्याचें वत घेतले आहे. परंतु मी एका मोठ्या संकटांत पडलों असून मुझा तुम्ही

सुप्य कां हें नाहीं कळत मला. नंद गवळ्याचा गोर मला ठार करण्याची तयारी करीत आहे तो नित्य वाढत आहे व त्याचा वाढता पराक्रम पाहून मला भीति वाटत आहे. तो वायुभक्षण करून मोठा झाव आहे व माझ्या राज्यांत विषवृक्षसारखा नित्य वाढत आहे. तो असा कसा काय वाढत आहे हें नाहीं मला समजत ? वायु-वरोबर मेघ जसे वेगानें भंयंकर रूप धारण करतात तसा तो राज वाढत आहे.

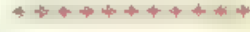
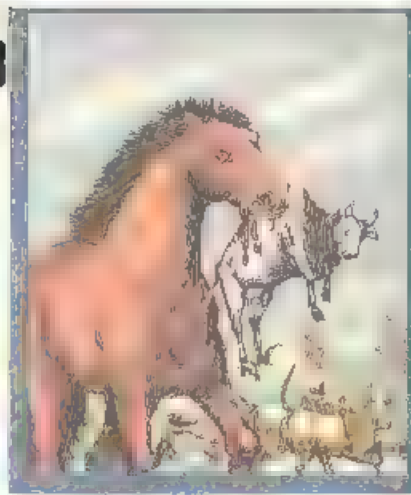
नंतर कंसानें कृष्णाच्या पराक्रमाचें व त्यानें जे निरनिराळे अमरकार करून दाखविले त्यांचे सविस्तर वर्णन केलें. त्यानें वायुपक्षा पुनर्मेचा काम वच केलें. अजयपुराचा कसा ध्वंस केला, आईनें तळवलीला नाचून ठेवले असतां त्यानें दोन मोठमोठे वृक्ष कोसे उधळून टाकले, काळियामर्दन कोसे केलें, धेनुकासुराचा वध कसा केला आणि शेवटीं अरिष्ट राक्षसाला कोसे ठार केले हें वर्णन करून सांगितलें आणि म्हणाला-
"कडान मुळांना काय मोठ्यांना देखील जें शक्य नाहीं असें एक काम त्यानें केलें. सात दिवस घुसळ्याधार पाऊस पडत असतां त्यानें एक हॉग्वन एकाद्या छत्रीसारखा उचलून

गोकुळ ह्वावसचे रक्षण केले, हें एकच काम आपले सर्वांचे होले उघडायला पुरे आहे.

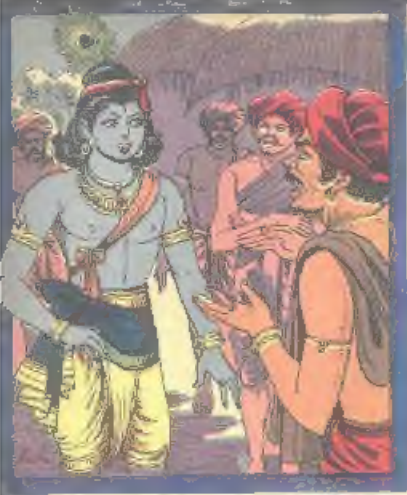
"हे सर्व मागून कंस पद ३००
"आता फक्त केशी राक्षसच काय तो उरला आहे. कृष्णाच्या हातीं तो ठार झाला की मग माझीच पाळो आहे. ठार करण्याचा त्याला जणुकांही छत्रच लागला आहे तो मला का सोदणार आहे. खात्रिवाय त्याच्या इतकाच बलवान त्याचा मोठा भाऊ बलरामदेखील त्याच्याबरोबर आहे, खरी वस्तुस्थिति मारवानें स्वतः येऊन मला वर्णन करून सांगितली आहे. देवकीला मय्यरात्रीच्या वेळीं एक मुळगा झाला त्याला वसुदेवानें उचलून नेऊन नंद्याच्या बायकोच्या पुढें नेऊन विजवले आणि तिच्या मुलीला उचलून आणून देवकीजवळ जोडविले. ती मुळगीदेखील माझ्या हातांतून निसटली आणि व्यक्ताशांत उडून गेली तीच विन्धवासिनी देवी झाली. वसुदेव माझा मेहुणा असला तरी तो मला फंसवीत आला. मी त्याला किती बांदर विका, पण शेवटी त्यानेच माझा गळा कापला."

नंतर वसुदेवाकडे वळून कंस म्हणाला-
"मला तुझा सर्व दुष्टपणा कळला आहे

तुं माझा वध करवून मरत न राहवें राज्य विलकावण्याच्या लढपटींत आहेस पण तुला माहीत नसेल. मृत इंद्र जरी आला तरी तो माझ्या कंसह्लाहि धक्का पांचवु शकणार नाही पयदी मोष्ट झालां ठेव. तूं एका सकवर्तीच्या घरीं जन्मलास म्हणपणापासून तूं माझ्या घरीं राहलास, माझ्या बहिणीशीं लग्न करून तूं यादवाचा गुरु झालास आणि तूं आमचें मीठ खाऊन शेवटीं असा विश्वासघात केलास, तुला आपल्या पायाची फळे चाखावी लागतील. मी तुझा वध करणार नाही. कंसु मित्र व

गोकुळवासी घाबरून गेले. तो घोडा गाईचे कवके सोडून कागला. कित्येक घुरांना खाऊन तो गोकुळांत शिरला. त्याका ठुरून येत असलेला पराहन गवळी कृष्णाकडे थांबले. कृष्णाने त्यांना धीर देऊन केरीकडे वळून भारोळी दिली.

कृष्णाने त्याला असातन्हेने आज्ञा दिली केली पाहून तो घोडा कवळातून कृष्णाच्या मारायला थांबला. कृष्णाच्या हातांत काठी किंवा इतर काही शस्त्र नाही हे पाहून त्याला आस्तच येत चढला. तो आपले भयंकर दांत बाहेर काढून 'ही ही ही' आणि जो पराक्रम दाखविला आहेस तो

करीत कृष्णाच्या अंगावर थांबला. माराच्या पायावर उभा राहून तो कृष्णावर इछा करणार तेवढ्यावर कृष्ण निसडून बाजूला सरला आणि त्याच्या जवळ्यात जायला डावा हात घालून उजव्या हाताने त्याने त्याची जीभ ओडून बाहेर काढली. तेव्हा शोक्याचे डोळे ठिकठिकाणच्या आल्यासारखे झाले व तो सरळ तसा राहाऊन, कृष्णाने जोन धुके मारून त्याची मान पिळवटली आणि त्याची जीभ मजोमज निघीसारली काढून टाकली. नंतर त्याने त्याचे सर्व दांत पडले व त्याला जमिनीवर आणले. असातन्हेने केरीचा वध झाला.

गोकुळच्या रहिवासिऱ्यांच्या जिवांचे जीव बाला, सर्वांनी मिळून कृष्णाचे अभिनंदन केले. गवळिणी घाबरत आल्या आणि फुलांचे हार कृष्णाच्या गळ्यात बाळव त्याचा सत्कार केला.

तेव्हा नारद ऋषींच्या रूपे आकाशातून आणले चाव सांगत म्हणाला- "मी कळीचा नारद आहे. तुमचे मांडण लावून मंदत पहायला देवलोकांतून आलो आहे. तुं

एकदा ईद्राळा किंवा शंकराचार शक्य झाला असता. त्या कैदीला ठार करणे कदाचित ईद्राळा देखील साध्य झाले नसते. पण ते तू प्रत्यक्ष करून दाखविले आहेस. तू कैदीचा बंध केला आहेस, म्हणून आजपासून लोक तुला कैशव या नावाने ओळखतील. असे सांगून नारद निघून गेला.

मध्येतरी अक्रूर रथात बसून सरळ इंद्रावला आला. रथाला सुंदर घोडे जुंपलेले होते. तो सूर्यास्ताचा सुमार असेल. काळोख पडू लागला होता, आणि वंधः काराळा फाडून अणुकाही चंद्राची ओर वर येऊ लागली होती. गोड्यांत सर्वत्र आनंदी आनंद होता. जिकडे पहावे तिकडे यार्ड, गवळी त्यांना त्यांच्या त्यांच्या नावाने हाक मारीत होते. थार काढण्याचा आवाज ऐकू

येऊ लागला. अक्रूराने रथातूनच दुरून कृष्ण व बलराम यांना आनंदाने पाहिले. तो कृष्णाजवळ आला आणि आपले नांव व गीत सांगून त्याने कृष्णाच्या पावांबर डोकें ठेवले. कृष्ण मेगाने त्याला भेटला आणि कुशक प्रश्न करून त्याला बलरामासह आपल्या घरी घेऊन गेला.

अक्रूराने कळविल्याप्रमाणे नंद व इतर गवळी त्याला भेटायला आले. त्यांना अक्रूर म्हणाला—“कंसाने आपल्या अनुषाचा उत्सव घाटामाटाने करण्याचे योजले आहे. म्हणून तुम्ही सर्वांनी आपापसा कर तेऊन जावा. मेजवानीसाठी लागणारे दूध, दही व कोणी पाटवा, कंसाची व्याणखी एक इच्छा आहे. या उत्सवाला कृष्ण बळरामांनी पण यावे. तुम्ही सर्व निघा. मी या दोघांचा रथात बसवून पाठीमागून येईं.”

अरण्यपुराण

[१२]

मौवळीने आपल्या मित्रमंडळीकडे पाहून प्रसंग अवकाश आणिवाणीचा आहे हे ओळखले. नंतर त्याने आपल्या ‘भावंडां’कडे पाहून विचारले—“काय करावे हे मूढादेखील घुचत नाही. माझ्या डोक्यांशीं डोळे मिडून पहा आणि बोल—“आपल्या पांच जणांत सरदार कोण ?”

“तुंव भाकट्या !” असे म्हणत ‘मोठा गायक’ मौवळीच्या पायांना चिकटून ते झाडाने चारू लागला.

“तर मग चला, माझ्या बरोबर !” मौवळी असे सांगून निघाला. काळज वाच पण त्यांच्याबरोबर निघाला. अस्वळ काहीच पाहू लागला. तेथून अवळन थारा डोळे बोलले नाही. ते काळजीत पडल्यासारखे दिसले.

मौवळी खुप होता. ज्या वाटेने बलदेव येत होता त्याच वाटेने तो काही वेळ जाऊन राहिला. बलदेव खांधावर बसून ठेवून पळत येत होता.

मौवळी आपल्या गांवांतून निघाला तेथून त्याच्या पाठीवर बाघाचे कातडे होते. एक व त्याचा ‘मोठा भाऊ’ दोघे त्याच्या पाठीमागून येत होते. तिघांच्या पावलांच्या खुणा स्पष्टपणे दिसत होत्या. परंतु ज्या जागी पावलांच्या खुणा पुजवून ते मसार झाले होते, त्या जागी आल्यावर त्याला पुढारी वांट कळेल, तो वाट दिसते का पण त्यांच्याबरोबर निघाला. अस्वळ काहीच पाहू लागला. तेथून अवळन थारा डोळे त्याच्या हालचालीवर नजर ठेवून बघा धरून बसले होते.

“भाट हुडहुडन पिटण्यापूर्वीच त्याचा राग कायमचा नाहीत होईक रे! खरे, हा करतो काय रे?” काळ्या वस्त्रांनी विचारले.

“काय करतो! ज्योत काय दुसरा! पोटभर खायचें आणि चिकरीचा धूर ओढीत पडून रहायचें. झुणभर सोडामा विशांती नमेऊ तर जयम!” मोवली म्हणाला.

इतक्यांत रागांत कोळ्या मधूर अक्षरे पडून बळदेवकड नेऊन त्याचा करायला बसले. बळदेवासच्या तिकडीशीत धार इतक्याला म्हणून बळदेवची आवाजी होती. बळे सिद्धन तबकू ओढीत बघले असता बळदेवही तिकडीशीत जावून मोवलीविषयी सगळा लोका काय लांगायला कुठला नेकी.

हे सर्व कळाले जसे काळ्या वाचका व इतरांना अर्थातच बाले. बळदेव हांगत होता—“त्या वाचला मीच बाले. तेव्हा मोवली एक लांछ्याचे रूप घेऊन माझ्याशी नांइला. नेतर ती अनुभ्य झाला आणि त्याने शाड्या बंदुकीवर मंच ठाकला. म्हणून मी बंदुकीने गोळी झाडली ती त्याला न कायतां शाड्याच रेडवणला लागली. नाड्याभारखा दुसरा कोणी धार बंवांत नाही, म्हणून राग आला आहे.” मोवली म्हणाला.

“काय बळवडती आहे रे ती?” मोठ्या भाषाने विचारले.

“सांडो साच्या नारी बानूला उक्ता मारीत आहेत असे त्याला भासत आहे. कारण अशी वाचकांची किन्हे त्याने पूर्वी काधी पाहली नव्हती. म्हणून त्याला भर राग आला आहे.” मोवली म्हणाला.

बलावदारी माझ्यावरच टाकली आहे. पण माझ्यालायला मनाचे तपसावर समाधान झाले नाही. माझ्यालाही मोवलीच्या बाई-बायला म्हणजे मेळवा आणि तिचा नवा दोपंगा त्यांच्याच भरांत कैद करून ठेवले आहे. त्यांनी त्यांच्यासार माझ्याला कळव त्यांच्या जोडून सर्व 'सरे' बसवून घेतले आहे की त्यांना दोपंगा त्यांच्या जोडून ठाकून मंत्र बरेरे नेतो. मंत्र ला दोपंगा जाळून टाकल्याने ठाकले आहे.

“कैदां बाळणार आहेत त्यांना?” ती संवत पहायला मिळेल वा हेतूने कोळसे-बायला मजुरांनी विचारले.

“बहिऱ्याने त्यांच्या त्या पोराचा धार केले पाहिले. मी परत बाईपनेत कोणी त्यांना जाळणार नाही.” बळदेव म्हणाला. तो असे देखील म्हणाला की त्यांना जाळून टाकल्यानेतर त्यांची अर्धीन बांधणी वाटून वेणार आहेत.

“पण हे जर ईश्वर अधिकाऱ्यांना कळेल तर सर्वे गांवावरच संकट ओढवेल त्याची काय काट! त्या ईश्वरांना काडीची अवज नाही. कारण त्यांना असे जाळून टाकले तर ईश्वर स्वस्थ बसतील असे वाटले का!” कोळसेबायलांनी प्रश्न केले.

“अरे, त्यास काय घेऊन वाचता आहेत!”

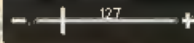
बायला पाटील रिपोर दिवून टाकिल की रेसुषा व तिचा नवरा सांप बावून गेले. हा सर्वांची व्यवस्था करून ठेवली आहे. ठरलेले फल आहे ते या रामटी पोराचा कांटा बुर करणाने. तो कासटा दिवला का तुम्हाला कोट! बळदेवने विचारले.

कोळसेबाळे बायल्याभारले म्हणूंकडे आहे कायले. म्हणाले—“देवाची शपथ, आम्ही नाही पाहिले त्याला. परंतु दादा, अहो तुमच्यासारख्या धुरांची नंतर चुकवून फोडे पळणार ती स्वारी! पाळोला पडू

Fullscreen

127

70 / 76

जगातीले संस्थाने

लायला आहे. आम्ही गांवात जाऊन त्या मंत्र टाकण्याच्या नवरावायकोला पाहतो.” ते म्हणाले.

“त्या रानटी कारखाला ठार करण्याची कामगिरी मला बजावली पाहिजे. परंतु तुमच्या सारख्या निःशस्त्र लोकांपैकी कोणी जंगलांत जाणे बोवयाचे आहे. तो लांडगा मृत होऊन केव्हा सगोर उभा राहील कोणास ठाऊक! म्हणून मी येतो तुमच्या बरोबर तो रानटी कारटा दिसला की पहा, त्याची धिकार कशी करतो ती. माझ्यावर संकट येऊं दये म्हणून गाऊन्या मटानें उद्दित बांधून ठेवला आहे पहा.” मलदेन म्हणाला.

“काय म्हणतो आहे रे, तो काय म्हणतो आहे!” लांडगे मौबलीला विचारीत होते. मौबली त्याला जेवढे ऐकू येई व

कळे तेवढे सांगत गेला. त्या दुष्टाने अं काही सांगितले ते सर्व त्याला कळले नाही. एवढेच कळले की त्याला ज्या आईबापांनी नन्म देऊन वाढवले होते त्यांना गावकऱ्यांनी तुरुंगांत टाकले होते.

“तुमच्यांनी मजुण्यांवा पिंजऱ्यांत टाकले आहे म्हणतोस!” काळ्या बाघाने विचारले.

“काय कोणास ठाऊक! त्यांचे सर्व बोलणे गळ कळेल तर ना. येस्तुबा व तिचा नवरा दोघांचा माझ्याशी असो काय संबंध आहे की त्यांना पिंजऱ्यांत डांबून ठेवले आहे त्यांनी! काळ कुलाचे (बागाचे) बोलणे का निघाले. काही असो, बळदेन परत पोचेपर्यंत त्यांच्या जिवाला अपाय नाही.” म्हणत मौबली बाघाला सुरा शुर्डीत आवकून काही तरी विचारांत मग झाला.

[पुढील गोष्ट पुढील अंका]

६६. व्हेनीसचे जलमार्ग

व्हेनीस (इटली) हा जगप्रसिद्ध रस्त्यांच्या कमी नसल्याने व्हेनीसचे “गोडोल्फ” नावाच्या लोकप्रसिद्ध बसून पर्यटन करणारे लोक व्हेनीसच्या नगरी वाहतात. भाळण्यावर एक आहेत. जिज्ञात “हु-साना पूर” विस्तृत आहे. काय सविद्ध मराठी भाषेपेक्षा वेपकान राहणारा.

